Poticajno prostorno materijalno okruženje vrtića

Radoš, Helena

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:121103

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

HELENA RADOŠ

ZAVRŠNI RAD

Poticajno prostorno materijalno okruženje vrtića

Zagreb, rujan 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

ČAKOVEC

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Helena Radoš

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Poticajno prostorno- materijalno okruženje vrtića

MENTOR: Ljubimka Hajdin

SUMENTOR: dr. Biserka Petrović Sočo

Zagreb, rujan 2018

Sadržaj

SAŽETAK ..... **A**

SUMMARY ..... **B**

Uvod **1**

1. Prostorno okruženje **2**

1.1 Unutarnji prostor 2

1.2 Vanjski prostor vrtića 5

1.3 Uloga odgojitelja u stvaranju poticajnog okruženja 6

1.4 Prostorno materijalno okruženje kao dio kulture vrtića 7

1.5 Dijete kao sukreator u vrtiću 8

2. Kako dijete uči? **9**

2.1 Dijete kao aktivni istraživač 10

3. Materijali i aktivnosti u centrima aktivnosti koji potiču istraživanje kod djece **11**

3.1 Centar za glazbu 11

3.2 Senzorički centar aktivnosti 12

3.3 Centar za likovno izražavanje 12

3.4 Centar za igre pijeskom i vodom 14

3.5 Istraživački centar 15

3.6 Centar za matematiku i manipulativne igre 16

3.7 Centar građenja 17

3.8 Centar za početno čitanje i pisanje 17

3.9 Uloga odgojitelja u dječjem istraživanju 18

4. (Samo)organizirajuće aktivnosti **19**

5. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje **22**

5.1 Socijalno okruženje 23

5.2 Poticajno prostorno materijalno okruženje 24

Zaključak **25**

Literatura : **26**

Izjava o samostalnoj izradi rada **28**

SAŽETAK

Tradicionalan pristup govori o djetetu kao pasivnom pojedincu koje koristi prostorno okruženje koje je konstruirao odrasli pojedinac kako bi dijete moglo u njemu boraviti. Novija istraživanja (suvremena) naglašavaju da je dijete aktivni pojedinac okruženja ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja kao i glavni korisnik tog okruženja. Suvremeni pristupi koji su usmjereni na dijete naglašavaju koliko je važno kvalitetno materijalno okruženje za cjelovit djetetov razvoj. Prema konstruktivističkoj paradigmi i kurikulumu djeca konstruiraju svoja znanja aktivnim sudjelovanjem i stjecanjem iskustva te istraživanjem i interakcijom sa socijalnim i materijalnim okruženjem. Djeca ne uče izravnim poučavanjem, a okruženje je izvor učenja kao i bogatstvo različitih materijala. Djeca uče istražujući te sam prema autorici Došen Dobud odabrala određene materijale kroz aktivnosti koje potiču istraživanje djece kao što su: istraživanje zvukova, ogledi o svjetlosti, istraživanje boja, pijesak, privlačnost magneta, voda, kombinirane igre prerade, brašno, tijesto, glina i plastelin. Aktivnosti koje se provode ovise o dječjim interesima ali i o odgajateljevom kreativnošću. Važnu ulogu imaju odgajatelji koji zajednički sa stručnim timom oblikuju prostor, unose u prostor veliko bogatstvo materijala i sredstava. Također je važan partnerski pristup odgajatelja prema djeci i prema roditeljima kako bi zajednički došli do kvalitetne odgojno obrazovne prakse na dobrobit djeteta. Djeca u kvalitetno odgojno-obrazovnom okruženju mogu (samo)organizirati aktivnosti. Važno je da odgajatelji stvore poticajno okruženje kako bi to bilo uspješno, jer putem toga uz odgajatelja djeca pronalaze problemske situacije kao i rješenja za njih. Odabirom različitih materijala možemo utjecati na kvalitetu djetetovih znanja i motivaciju za istraživanje. Cilj ovog rada je istaknuti važnost poticajnog prostorno-materijalnog okruženja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju.

Ključne riječi: suvremena istraživanja, prostor, materijalni poticaji

SUMMARY

Traditional way is telling us about a child as a passive individual which is using spatial environment which is constructed by the adult individual for kids to live inside it. The newest researches (modern) are pointing out that child is the active individual of the early and preschool nurture and education same as its main user. Modern approaches which are directed on a child's are pointing out importance of quality material environment for child development. According to the constructivist paradigm and curriculum, children construct their knowledge through active participation and acquisition of experience, and by research and interaction with the social and material environment. Children are not taught by direct teaching, and the environment is a source of learning as well as the wealth of different materials. Children learn exploring, and according to the author Došen Dobud, I selected activities that encourage children's research, such as: exploring sounds, light, color, sand, magnets, water, combined processing, flour, pastry, clay and plastic. The activities carried out depend on the child's interests, but also on the creativity of the preschool teacher. Preschool teachers are playing important role, together with the professional team, which are shaping space, and bringing large amount of resources. Friendly approach is also important between educators and children, and also between parents to bring together good quality educational practices for the benefit of the child. Children in a quality educational environment can (self)organize activities. It is important for educators to create a stimulating environment for this to be successful, because through this, children find problem situations as well as solutions for them. Choosing different materials can influence the quality of the child's knowledge and motivation for research. Goal of this paper is to emphasize the importance of stimulating the spatial-material environment in early and preschool nurture and education.

Key words: contemporary research, space, material incentives

Uvod

Suvremene spoznaje pridonose mijenjaju odnosa odraslih prema djetetu kao i prema djetinjstvu te odrasli imaju važnu ulogu a to je stvoriti optimalne uvjete za rast i razvoj djece. Pretpostavka je da se u ranim godinama postavljaju temelji tjelesnog, emocionalnog, intelektualnog, socijalnog razvoja na odraslima je da stvore uvjete za cjelovit dječji razvoj. U današnjem suvremenom svijetu gdje roditelji osim roditeljske uloge imaju i radnu u većini slučajeva su djeca povjerena odgajateljima u dječjim vrtićima. Dječja okolina i svi koji se bave djetetom trebaju djetetu osigurati stimulativnu sredinu. Pitanje koje se postavlja je na koji način djeca uče ? Djeca ne uče poučavanjem, već uče istražujući kroz različite aktivnosti. Odgajatelji su tu ključni u odgojno obrazovnim ustanovama i moraju omogućiti djeci istraživanje bogatstvom različitih oblikovanih i neoblikovanih materijala provodeći različite aktivnosti. Prostor je važno prilagoditi djeci, da bude nalik obiteljskom domu, topao, pun bogatstvom materijala kako bi djeca mogla ostvariti svoje potencijale, također ih je važno uključiti kako bi dijete bilo sukreator prostora u kojem ono boravi. Važno je uzeti u obzir dječju dob i stupanj razvoja kako bi se stvorili kvalitetni prostorni uvjeti za cjelovit rast i razvoj.

1. Prostorno okruženje

1.1 Unutarnji prostor

Prostor je „treći odgojitelj“, a okruženje vrtića je izvor učenja. Puno različitih istraživanja pokazuju da fizički kontekst utječe na učestalost i kvalitetu socijalne interakcije, djeluje na ozračje u kojem djeca borave i pokazuju odgojno obrazovni potencijal ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. „Kvalitetno i poticajno okruženje zadržava visok obrazovni potencijal, s obzirom na to da djeca uče aktivno, te surađujući s drugom djecom i odraslima“. Prvi puta se u povijesti dijete stavlja u ravnopravni odnos kao ravnopravni sudionik odgojno- obrazovnog procesa koji ima pravo izbora aktivnosti i onoga što njega zanima u Reggiovu pristupu. Maria Montessori je već naglašavala kako prostor treba biti prilagođen djetetu kako bi samostalno učilo i što manje ovisilo o odrasloj osobi. „Važnost poticajnog okruženja za učenje naglašava i Hendrick (1986.) i navodi: Sve što je prisutno u dječjem okruženju, pa čak i prostorno uređenje, poručuje djeci kako se u njemu živi. Materijali koji su održavani i smješteni na otvorenim policama govore im da su vrijedni njihove pozornosti i da se njima mogu samostalno poslužiti , a prazno mjesto, nastalo na polici, olakšava im da ih nakon uporabe vrate tamo gdje pripadaju.“ (98 str. B. P. Sočo- kontekst ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje- holistički pristup). Mnogi autori ističu važnost kvalitete fizičkog okruženja, te važnost stavljaju na to kako taj prostor potiče interakcije među djecom odnosno zajedničke susrete kao i kakav je taj prostor koji treba biti nalik obiteljskom domu ugodan i topao. Malaguzzi koji je tvorac Reggio koncepta naglašava kako prostor treba zadovoljiti tri zahtjeva: kretanje, neovisnost i interakciju. Gandini (1998.) navodi zašto su Reggio vrtići vrijedni i naglašava kako daju važnost interesima, pravima i potrebama onima koji se tim prostorom koriste te okruženje smatraju „trećim odgajateljem“. Osim okruženja važno je osigurati djeci bogatstvo materijala kako bi ih potakla na otkrivanje i rješavanje problema. Kvalitetno okruženje omogućuje da postave hipotezu, istražuju, eksperimentiraju, te konstruiraju znanja i razumijevanja. Svako dijete je različito i svako dijete ima različite interese, zato im je potrebno omogućiti različite izbore materijala. Prostor vrtića također utječe na socijalne interakcije djece i zbog toga treba usmjeriti

organizaciju prostora da promovira susrete, komunikaciju i interakciju djece. Važno je omogućiti slobodno kretanje, te treba biti ugodan i nalikovati obiteljskom domu. Važno je opremiti prostor kako bi dijete pronašlo mjesto za odmor. U tome pomažu udobni ležajevi, fotelje, zavjese ugodnih boja, mekani jastuci, tepisi, biljke, slike. Pri prvom dolasku u vrtić, dijete bi trebalo doživjeti dobrodošlicu. Takvo okruženje donosi i kvalitetu življenja odraslih u njemu, te uspostavljanju partnerstva s roditeljima. Svatko ima svoje potrebe za privatnošću i djetetu je potrebno osigurati dio prostora, kako bi se moglo privremeno izdvojiti od ostalih. Odgojitelji mogu izraditi kučice skrivalice, koje mogu biti od kartona različitih konstrukcija, tkanina, pa se djeca mogu osamiti, ali i družiti s prijateljima unutar njih. Poželjna su takva mjesta kada se dijete prilagođava na vrtić. Ako odgojitelj uskrati priliku za osamljivanje, u manjku je povjerenje odraslih u djecu koje bi trebalo neprekidno izgrađivati, jer djecu treba percipirati kao razumne, inteligentne osobne, s kojima je važno ostvariti dobar odnos i u kojem se mogu dogovoriti pravila. Sve je to preduvjet uspješnog odgoja, te je temelj dobre koji je organiziran prostor je zrcalo, kako odgojitelj vidi djecu, prednost je pregrađivanje prostora, ako je prostor podijeljen na manje cjeline, poziva ih na grupiranje, i pridonosi kvaliteti njihove suradnje. Također, kvalitetnija je komunikacija manje grupe djece (dvoje, troje), a podjela prostora, osim kvalitetnije komunikacije, omogućava lakše sadržajno osmišljavanje. Prostorni dio možemo nazvati centrom aktivnosti, te su aktivnosti kvalitetnije, ako dijete pri samom ulasku u centar spoznaje što u njemu može raditi. Ako je prostor i ponuda materijala kvalitetna i logična, određivat će kvalitetu učenja i dobrom općem ozračju u skupini. Dobro ozračje podrazumijeva da djeca slobodno odabiru sadržaje i istodobno se zbivaju različite aktivnosti u različitim centrima, a djeca se slobodno kreću prostorom i prevladava vesela atmosfera. Česti problem u vrtićima su velike skupine djece, a dobra organizacija prostora može riješiti ovaj problem. Također, veliki broj djece iziskuje veliki broj materijala kako bi djeca radila tj. sudjelovala u aktivnosti koja je njima zanimljiva, i tako ostvarivala svoj potencijal. U svakom centru aktivnosti potrebna je dovoljna količina materijala, kako bi se djeca koja imaju različite interese, različite razvojne mogućnosti, mogla razvijati i učiti. U svakom centru trebaju biti točno određeni materijali, tj. u likovnom centru trebaju biti likovni materijali, u građevinskom oni koji služe građenju (kockice). Također je važno da su djeci dostupni materijali kojima se oni mogu koristiti, te ne smiju biti previsoko ili zatvorenim ormarima. Potrebno je u prostorijama imati i zrcala, kako bi

se dijete moglo vidjeti, prilikom različitih situacija u kojima se ono nalazi, a dobro ih je postaviti i u skrivene kućice, kako bi dijete proučavalo sebe slobodnije. Organizirati aktivnost možemo i u drugom prostoru, npr. korištenje hodnika može postati mjesto gdje se djeca iz različitih skupina druže i surađuju. Isto vrijedi i za odgajatelje koji se povezuju i zajednički osmišljavaju i obogaćuju prostor. Zidovi bi trebali biti bogati dječjim radovima i slati poruku kako se njihov rad cijeni. Također se mogu nalaziti i lijepe fotografije djece i roditelja. U organiziranju vrtićkog okruženja, važna je priroda učenja djeteta, dijete uči čineći i surađujući s drugima. Odgojitelj bi trebao ponuditi materijale različitih oblika i tekstura, materijale za istraživanje zvukova, glazbe, prirode, boja…

1.2 Vanjski prostor vrtića

Veliki broj radova i istraživanja razmatra unutarnje okruženje u odgojno obrazovnoj ustanovi, no rijetki se osvrću na vanjsko okruženje. Priroda je u društvu sve manje dostupna djeci i zato je jedna od uloga vrtića vratiti prirodu i okoliš u dječje živote. Roditelji osim roditeljske uloge imaju i radnu ulogu pa je često zanemarivan boravak u prirodi. S obzirom da trenutno radim kao prodavač puno roditelja svoju djecu vode u shopping centre i nekad mi se čini da su shopping centri zamijenili boravak djece u prirodi. Važno je omogućiti djeci boravak u prirodi te pristup vanjskom prostoru. Također je važno da vanjsko vrtićko dvorište osigura djetetu različite sadržaje koji će omogućiti slobodu i kreativnost ali i sigurnost. Suvremeni način života uzeo je dosta maha i utječe na dječji razvoj. Mediji se često bave problematikom dječje pretilosti, ovisnosti o televiziji ,raznim igricama, poremećajima pažnje te koncentracije. Važan je način života koji treba uskladiti s prirodnim potrebama. Djeca igrajući se i istražujući otvoreni prostor kroz igre s loptom, ljuljačke, pješčanike, penjalice upoznaju svoje granice i svoje tijelo te se rješavaju viška energije. Dječja igra je raznovrsnija na otvorenom prirodnom neuređenom prostoru. Primaran je utjecaj igre na otvorenom i tjelesne aktivnosti na zdravlje, pravilan rast i razvoj, ali njezin učinak važan je i za mentalno zdravlje te razvoj samosvijesti i boljih socijalnih vještina (Valjan Vukić citirano po Krog,2010). Vanjsko prirodno okruženje ne mora biti nužno samo prostor dvorišta i igrališta dječjeg vrtića, „osjetilni vrt“ također može biti poticajan prostor u vanjskom okruženju gdje djeca mogu istraživati kako biljka raste, mogu uzgajati voće i povrće te istraživati mirisom, dodirom različitih stvari kao što je kora drveta. Postoje mnoga prirodna vanjska okruženja koja djecu potiču na istraživanje kao što su šume, različiti parkovi, voćnjaci odnosno sva mjesta u prirodi koja će djeci omogućiti da istražuju i stječu praktična znanja. Vrlo važna stavka je i očuvanje prirode i okoliša, te se u Danskoj primjenjuje šumski školski pristup gdje se podrazumijeva da ako djeca razumiju prirodu da će izrasti u ljude koji će rješavati ekološke probleme. Slažem se da je to jedna od tema kojoj bi trebalo posvetiti puno pažnje u vrtiću možda kroz različite projekte kako bi djeca razvila pozitivan stav prema prirodi i o sredini te shvatila važnost očuvanja okoliša.

1.3 Uloga odgojitelja u stvaranju poticajnog okruženja

Poticajno, bogato okruženje je od velike važnosti za djecu i njihov razvoj. Vrlo važnu ulogu u stvaranju poticajnog okruženja imaju odgajatelji.. Važno je da odgajatelj kreira okruženje kako bi se dijete osjećalo ugodno i da ima osjećaj pripadnosti , pozdravljajući dijete razgovarajući o djetetovim interesima i djetetovom iskustvu , u okruženje i u aktivnosti unoseći elemente dječje kulture, fotografije, pjesme, izlažući dječje radove u fazama nastajanja, surađujući s djetetom, razvijajući osjećaj pripadnosti grupi i razvijajući pozitivne osjećaje. Važno je da odgajatelj pokazuje poštovanje prema svakom djetetu i zauzima se za njegove ideje, osjećaje i iskustva ohrabrujući djecu da ih izraze, dajući im do znanja da su svi osjećaji i emocije prihvatljive. Odgajatelj bi trebao osigurati takvo ozračje gdje bi se djeca mogla slobodno izražavati te poticati djecu da opišu svoje ideje i trud koji su uložili kako bi nastalo određeno djelo, upoznajući ih s različitim načinima kako može nastati određeno djelo i potičući ih da istražuju, ohrabrujući spontanost i korištenje različitih neoblikovanih materijala. Također bi trebala kreirati okruženje koje bi djecu poticalo da preuzmu rizike koji su potrebni za razvoj i učenje, ako dijete doživi neuspjeh poticati ih da promišljaju o tome i pokušaju riješiti problem drugačije, ohrabrivati djecu da rješavaju probleme na različite načine, također je važno da s djecom razvija osjećaj bliskosti i privrženosti. Odgajatelj treba osigurati okruženje koje je sigurno i lako se nazire, to uključuje i namještaj, materijale koji su primjereni dobi djeteta kao i visoku kvalitetu i sigurnost. Važna je i čistoća prostora i materijala kojima se djeca koriste. Osim što mora biti siguran i lako se nazirati prostor bi trebao djeci biti i zanimljiv i ugodan kako bi se djeca mogla i željela priključiti aktivnostima koje njih zanimaju. Materijali moraju biti dostupni djeci, a iako je važna čistoća prostora važno je da se djeca upuštaju u aktivnosti koje su „neurednije“ npr. neke umjetničke aktivnosti kojima mogu unerediti sobu. Odgajatelj bi trebao organizirati prostor po centrima aktivnosti tj. logičkim osmišljenim područjima , može mijenjati materijale u centrima ovisno o interesima djece, u centre postaviti i dovoljno nestrukturiranih materijala za istraživanje, važno uključiti djecu u planiranje materijala u centrima aktivnosti kao i uključiti djecu da sudjeluju u oblikovanju , planiranju i održavanju okruženja. Na koji način organizirati centre aktivnosti, rasporediti ih u jednu sobu, da ih bude dovoljno, sve to ovisi o odgajatelju i suradnji s ostalim odgajateljima, roditeljima i pedagogom. Kao što sam već spomenula ranije

važno je da odgajatelj osigura bogatstvo raznovrsnih materijala koji potiču djecu na istraživanje i učenje, kao i da prilagodi okruženje kako bi se zadovoljile individualne potrebe djece i potrebe različitih grupa djece. Osim toga odgajatelj treba jasno odrediti pravila i uključiti djecu u stvaranje pravila te treba biti dosljedan.

1.4 Prostorno materijalno okruženje kao dio kulture vrtića

Kultura vrtića je zajednica, živi sustav u kojem su važni međuljudski odnosi zajednički rad, organizacija i fizičko okruženje te usmjerenost na učenje i to sve za dobrobit djeteta koje je u centru. Kultura vrtića nije jednaka u svakom vrtiću, to ne znači da se radi o izoliranosti već o interakciji s okruženjem i drugima. Prostor je također ogledalo kulture i slike koju odrasli imaju o djeci, ovisno kakav je prostor je li on otvoren ili zatvoren, da li opremljen bogatstvom materijala ili je siromašan materijalima, je li hladan prostor ili prevladava toplina sve pokazuje način na koji se u vrtiću radi, kako se ponaša prema pravima i potrebama djeteta. Za djecu u vrtiću je važno da upoznaju sebe i svoju kulturu kao i druge kulture. Odgojitelj može obogatiti prostor različitim materijalima kao što su stari predmeti, suveniri, različite tkanine kako bi stvorio okruženje u kojem će se njegovati npr. folklor i tradicija. Centar obiteljskih igara možemo urediti da izgleda kao „hiža“ u kojem se mogu nalaziti motivi narodnog veza, također možemo staviti u njega različite starinske posude. U centar čitanja i pisanja možemo staviti različite knjige, stare fotografije , kuharice, a djeca u istraživačkom centru mogu istraživati različite stare predmete kao što su stare vage, sita, različite satne mehanizme. Priča „Ivek i šestinski kišobran“ može djecu potaknuti na izradu šestinskih kišobrana i šešira, te bi bilo lijepo kada bi istaknuli te radove. Možemo uočiti i sličnosti i različitosti u obiteljima, te možemo pozvati roditelje na suradnju kako bi još bolje upoznali kulturu djece.

1.5 Dijete kao sukreator u vrtiću

Prije se dijete doživljavalo kao bespomoćno biće kojeg su odgojitelji čuvali dok su roditelji bili na poslu, onaj tko je dominirao u aktivnostima je bio odgojitelj, a djeca su ga slijedila. Najvažnije je bilo zadovoljiti djetetove potrebe za hranom, da bude čisto i presvučeno, te je tako i okruženje bilo uređivano da omogući svu potrebnu njegu i zaštitu djece. Prijašnja uvjerenja su bila takva da su sva djeca jednaka što nije točno. Svako dijete je individua, važno je ponuditi djetetu mnoštvo materijala i aktivnosti kako bi dijete istraživalo i razvijalo svoje sposobnosti. Odgojitelj mora prepoznati promatrajući dijete njegove interese i potrebe i tako organizirati okruženje. U nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje dijete je sustvaratelj svoga vlastitog razvoja, kulture, odgoja i aktivno je uključen u odgojno obrazovni proces. Važan je kompetentan odgojitelj koji sluša dijete i razumije njegove interese i potrebe kako bi dijete postalo sukreator prostora. Odgojitelj bi trebao uvažavati dječje mišljenje, razumjeti dijete i njegovu percepciju prostora. Svako dijete ima drugačije mišljenje, interese i sposobnosti i želje od ostale djece kao i od odraslih. Dijete treba doživjeti različita iskustva i razvijati kompetencije, a odgojitelj treba stvoriti okruženje u kojemu će to biti moguće. Važne su djetetove razvojne potrebe. Djeca različito percipiraju prostor, imaju manje iskustva od odraslih osoba, i potrebno je kreirati prostor koji odgovara djeci i njihovim potrebama. Slunjski prema Dayu (2007) govori kako odrasli teže postizanju finalnog produkta, dok je dijete usmjereno na aktivnost uživajući u njoj. Razlika u doživljavanju prostora je što odrasli vide svrhu , a dijete prostor doživljava kao izvor ideja kako bi djelovalo. Prema Konvenciji o pravima djeteta važno je djetetovo sudjelovanje također i razvojna i zaštitna prava. Dijete ima pravo sudjelovati u okruženju i odlukama koje se odnose na njega. Dijete može izražavati svoje stavove i tako ujedno olakšati odgojitelju da usvoji njegove ideje i opremi prostor prema potrebama djeteta. Prava djeteta su vrlo važna i trebali bi ih poznavati svi, osobito oni koji su u kontaktu s djecom i koji utječu na stvaranje djetetova okruženja. Također je važna komunikacija s djecom, a kroz različite aktivnosti i igre možemo lakše saznati djetetove ideje.

2. Kako dijete uči?

Djeca svoje znanje neprekidno aktivno izgrađuju tj. konstruiraju. Ona svako novo iskustvo pokušavaju razumjeti kroz već stečena znanja te ih rekonstruirati na novi način i uklopiti u izgrađen koncept znanja. Taj cijeli proces nalikuje znanstvenom istraživanju gdje dijete postavlja hipotezu i mijenja ju pod utjecajem novog iskustva. Dijete istražuje i pokušava razumjeti svijet oko sebe. Vrlo važnu ulogu u učenju djece ima okolina, te djeca svoja znanja konstruiraju sa odraslima i drugom djecom. Psiholog Vygotski je dao svoju teoriju kako socijalno okruženje utječe na učenje djece. On u svojoj teoriji objašnjava da dijete uči zajedničkim rješavanjem problema sa vršnjacima ili odraslima stoga je vrlo važno i potrebno osigurati poticajno socijalno okruženje. Dijete u interakciji s kompetentnijim vršnjakom uči i prelazi u zonu sljedećeg razvoja što je vrlo važno. Odgajatelj mora prepoznati i potaknuti prelazak iz aktualne u sljedeću zonu razvoja, ali također treba prepoznati i cijeniti kada podršku djeteta pružaju druga djeca. Također, Vygotski u svojoj teoriji konstruktivističkog pristupa učenju govori kako sociokulturalni kontekst utječe na učenje djeteta. Još jedna teorija koju je razvio Gardner „ teorija višestrukih inteligencija“ govori kako djeca imaju različite intelektualne predispozicije te da se svakom djetetu treba na neki način prilagoditi i postupati s djetetovim potrebama i mogućnostima. Vrlo važnu ulogu imaju odgajatelji koji trebaju stvoriti poticajno prostorno materijalno okruženje. Djeca se u aktivnosti upuštaju sa zadovoljstvom i treba voditi računa da je svako dijete individua te prema Gardneru je potrebno omogućiti djetetu da izabere što njegovim vrstama inteligencije najviše odgovara. Okruženje treba svakako biti poticajno, bogato i raznovrsno, a odgajatelj treba omogućiti djeci različite aktivnosti kroz koje djeca istraživajući izgrađuju svoje znanje i razumijevanje svijeta oko sebe. Okruženje je vrlo važno jer ono određuje kvalitetu iskustva djece rane dobi kao i kvalitetu učenja. Također, važno je razumjeti na koji način djeca misle kako su ona došla do toga zaključka tu ključnu ulogu imaju odgajatelji koji treba „slušati“ djecu. Bruner smatra kako djeca imaju metakognitivne sposobnosti i da su svjesna svog razmišljanja i učenja. Kvalitetan odgoj i obrazovanje se ne postiže poučavanjem, potrebno je ponuditi različite materijale i aktivnosti kako bi dijete prešlo iz aktualne zone u zonu sljedećeg razvoja. Odgajatelji prikupljaju različitu dokumentaciju. Rinaldi ističe da dokumentacija „podržava

memoriju djeteta i omogućuje mu da retrasira put svog učenja, tj. da samo sebe korigira.“

2.1 Dijete kao aktivni istraživač

Dijete uči istražujući bez obzira na dob jer u njegovom okruženju uvijek postoji nešto nepoznato. Prva istraživanja su: istraživanje vlastitih dijelova tijela , dohvaćanje jednom pa objema rukama, guranja, prinošenja ustima, stiskanja, čupanja ,gužvanja, bacanja, odnošenja na drugo mjesto itd. Kod mlađe djece prvo se javlja jednosmjernost postupaka, pa tek onda dvosmjernost. Najprije će otvarati ladicu i ostavljati je otvorenom tek nakon toga će ju samo zatvarati, a kasnije će ju otvoriti pa zatvoriti. Prve igre su funkcionalne, te se time upoznaju prepreke i načini kako ih savladati. Vrlo je važno osigurati poticajno prostorno materijalno okruženje za igre i istraživanje. Djeca imaju veliku potrebu za istraživanjem, motivirani su intrinzično i ekstrinzično. Intrinzična motivacija je unutarnja i djeca kao i odrasli teže ostvarenju potencijala, također je njihova motivacija veća ako ih netko promatra, ako dobivaju priznanje i pozitivnu potporu.

3. Materijali i aktivnosti u centrima aktivnosti koji potiču istraživanje kod djece

Centri aktivnosti su mali omeđeni prostori koji su odvojeni namještajem i potiču djecu na istraživanje. Djeca počinju s istraživanjem vrlo rano, djeca angažiraju osjetila: opip, okus, vid, sluh i njuh i otkrivaju svijet oko sebe, kako rastu tako se i njihovi interesi istraživanja proširuju. Važnu ulogu imaju odgojitelji da prostor ispune različitim centrima aktivnosti uvažavajući djetetove razvojne i individualne potrebe i interese. Najčešći centri aktivnosti: centar za glazbu, senzorički centar aktivnosti, centar za likovno izražavanje, centar za igre pijeskom i vodom, istraživački centar, centar za matematiku i manipulativne igre, centar za građenje, centar za istraživanje prirode, centar za početno čitanje i pisanje, centar za obiteljske i dramske igre, centar za igre na otvorenom. Također su vrlo važne aktivnosti u tim centrima.

3.1 Centar za glazbu

Potrebno je uvesti djecu u svijet zvukova, za početak zapažati i razlikovati zvukove onoga što je u djetetovoj okolini. Djeca istražuju zvuk na različite načine pomoću zvučnih karakteristika kao što su tempo, boja. Potrebno je istraživati i stvarati zvukove npr. da se bace različiti predmeti kako bi proizveli zvukove i kako bi djeca uočila razlike. Možemo predložiti djetetu da i ono pokuša proizvesti zvuk. Možemo pribaviti različite vrste i veličine zvona, te djecu poticati da eksperimentiraju. Odgojitelj može koristiti različite materijale (limenke, posude, boce, rižu, pijesak, zvončiće, novčiće) kako bi s djecom napravio različite instrumente na kojima ili s kojima djeca mogu svirati. Djeca proizvode prve instrumente i nove zvukove koje odgojitelj govorno stvara (tiše, brže, glasno). Povezanost stvaranja zvuka uz govorne aspekte omogućava obogaćivanje rječnika djeteta. Također možemo nabaviti različite instrumente iz različitih kultura, mogu se ugostiti i roditelji djece različitih kultura kako bi upoznali odgojitelje i djecu na koji način se taj instrument svira. Kvalitetan centar za glazbu pomaže djeci naučiti melodično pjevati, ritmički se kretati, razvijati glazbene pojmove, svirati na instrumentima, stvarati glazbu, uvažavati glazbu, slušati ,razvijati samopouzdanje djeteta u slušanju, razumijevanju i pisanju (stvaranju) glazbe.

3.2 Senzorički centar aktivnosti

U senzoričkom centru djeca angažiraju različite osjetne sustave, poticaji za aktivnosti su svakodnevne pojave koje u djeci izazivaju čuđenje i zanimanje. Primjeri su efekti svjetlo- sjena, različite teksture, mekoće podloge. Svjetlo i sjena su dio dječje svakodnevice, djeca su upoznata da postoje različita razdoblja kada je sunčano i vruće i kada je tmurno , maglovito i kišno razdoblje. Upoznata su što je Sunce i da ih ono grije , ako je jako vruće i ako ih peče da moraju u hlad. Većina djece je naučilo hvatati sunčeve zrake zrcalom ili komadićem stakla. Možemo djeci ponuditi različite aktivnosti i materijale putem kojih će doživjeti pravo iskustvo svjetla. Možemo dati djeci da napune čašu vodom i u nju uroniti šipku ili žlicu, mogu u parovima uranjati i vaditi žlicu ili šipku, zapazit će kako šipka ili žica izgledaju prelomljeno. Odgojitelj može upitati djecu što još mogu uranjati u vodu, a njihove ideje možemo pokušati. Također možemo „stvoriti“ dugu jer nisu sva djeca vidjela u prirodi dugu. Putem staklene prizme, okrećući je prema svjetlu dobit ćemo dugu. Možemo upitati djecu kako prenijeti dugu na stol ili negdje drugdje ,možemo uočavati boje koje duga sadržava, i to nam može biti poticaj za likovnu aktivnost, djeca mogu slikati boje duge. Također, možemo se poigrati sa svjetlom i sjenom i te napraviti kazalište svjetlo sjena.

3.3 Centar za likovno izražavanje

U centru za likovno izražavanja trebaju biti dostupni materijali koji će djeci omogućiti slobodu izražavanja na različite načine: komponiranjem na raznovrsnim podlogama koristeći se pritom materijalima poput kamenčića, drvenih štapića, pločica i sl., te podupirući izražavanje raznim likovnim tehnikama. Djeca putem likovnih aktivnosti izražavaju svoju kreativnost i maštu. U vrtiću djeca se koriste različitim materijalima kao što su bojice, olovke, flomastere, vodene boje, tempere . Ona crtaju, slikaju, režu, lijepe, iskušavaju boje, nanose boje na različite materijale, rade s različitim sredstvima kao što su kistovi različitih debljina, mogu istraživati gustoću boja, mekoću kistova, slikanje prstima, spužvicama, krpicama. Također istražuju i pečatni tisak, izrađujući različite pečate, nanose boju na njih i otisnu ih na papir. U aktivnostima djeca mogu koristiti papire različite debljine, kartone, platno

koje ima različite karakteristike. Aktivnost koju sam provela u vrtiću odrađujući stručno- pedagošku praksu bila je vrlo zanimljiva djeci, a aktivnost smo proveli u likovnom centru. U četvrtastu posudu smo ulili mlijeko, a u posebnim posudicama smo izmiješali vodu i temperu (važno je bilo paziti na omjer vode i tempere jer ako izmiješamo puno vode, a malo tempere boje koje će se oslikati bit će blijede). Djeca su špricom nanosila na mlijeko izmiješanu temperu i vodu u različitim bojama i dobili smo miješanje boja. Nakon toga smo uronili papir i boje su se oslikale. Svako dijete koje je sudjelovalo u aktivnosti željelo je napraviti svoju sliku. Djeca su u ovoj aktivnosti primijetila miješanje različitih boja te kako miješanjem dvije boje dobijemo treću. Djeca također mogu slikati skupno, svako dijete napravi manje slike koje možemo spojiti u jednu veliku. Možemo koristiti i materijale koje imamo u kućanstvu kao što je brašno. Brašno se može doživjeti kao veća ili manja masa. Brašno možemo pomiješati s vodom i tako dobiti tijesto. Opuštajuće djeluje uranjanje ruku u brašno, kao i u tijesto, blato i glinu. Tijesto, glina i plastelin se mogu oblikovati do otvrdnuća. Rad s njima traži istraživanje materijala i suodnos sa drugim predmetima. Najčešći elementi koji su u djelovanju s tijestom glinom i plastelinom su: šuplje posude, valjci, kuglice, čepovi, štapići, čačkalice, lišče, češeri, daščice, žetoni, žličice, mašina za pravljenje keksi, umetci od bombonjera. Mlađa djeca vole aktivnosti s tijestom, zanemaruju glinu, a starija koriste i tijesto i glinu. Plastelin i tijesto starija djeca koriste za finije motoričke radnje, dok glinu za grublje. Bogatstvo raznovrsnih materijala omogućuje veće istraživanje. Ako djeci ponudimo tijesto uz rečenicu: “To je za kuharice“ djeca će kreirati kolače, torte. Važna je prisutnost boja. Dodavanjem boja može se učiniti pomak, te možemo ponuditi djeci da oboje tvorevine od tijesta. Pri istraživanjima djeca gnječe, stišću, trgaju, razvlače tijesto, glinu i plastelin.

3.4 Centar za igre pijeskom i vodom

Prostori na Zemlji prekriveni su pijeskom. Pijesak možemo pronaći posvuda te tako i u vrtiću. Vanjski prostori vrtića raspolažu ograđenim pješčanicima za igru. Djeca koriste različite lopatice, grabljice, lijevke, kantice u igri. Iako je pijesak neizbrojiv, djeca mogu reći da su isula dvije kantice pijeska. Pijesak je kontinuirana masa kao i voda, voda se izljeva, prelijeva, istječe pa tako se i pijesak rasipa, naspe, uspe. Razlika između vode i pijeska je da se voda može miješati s tvarima i promijeniti svoje stanje, a pijesak nikada ne mijenja svoje stanje. Djeca pomoću pijeska stvaraju raznovrsne građevine i omogućuju ugodne senzorno motoričke doživljaje. Također ima relaksirajući i terapijski učinak. Moguće je oblikovati pijesak na više načina, a to ovisi o vlažnosti pijeska. Važno je zaštiti djecu od nadražujućih posljedica pijeska. Igra u pješčanicima pridonosi socijalizaciji, suradnji, komunikaciji i mentalnim postignućima i psihofizičkom razvoju. Pješčanik je vrlo važan dio koji je namijenjen igri i razvoju djece. Pješčanici se mogu nalaziti na unutarnjem i/ili na vanjskom prostoru. Pijesak bi se trebao povremeno prekopavati, u proljeće bi ga trebalo prosjati i pročistiti. Širina i dužina treba biti primjerena djeci. Vrlo je važno zaštiti pješčanik pokrovom jer su izloženi zagađivačima. Također je važno da djeca redovno peru ruke, te istresti nakupljeni pijesak iz odjeće. Opasnost za pješčanik su kućni ljubimci koji znaju izvršiti nuždu u istom. Djeca igrajući se u pijesku istražuju boce različitih veličina i širina, plastične lijevke, valjke, posude, sita, te često i zakopavaju neke predmete u pijesak. Nekada njihov cilj može biti pronalazak zakopanog blaga. Često konstruiraju cijelu priču pokrećući svoju maštu. Mogu utisnuti željezni predmet o pijesak, te ga onda tražiti magnetom. Važno je da je odgojitelj u blizini kako bi zaštitio dijete od mogućih ozljeda (pijesak može završiti u očima djece). U unutrašnjim prostorima vrtića odgojitelji često koriste kinetički pijesak koji sadrži 98% pravog pijeska i vezivno sredstvo što omogućava da se giba odnosno miče. Iako je pokretljiv, kompaktan je i lako se modelira. Također je vrlo siguran, a djeca u aktivnostima u kojima koristimo kinetički pijesak razvijaju maštu i kreativnost, taktilnu percepciju i finu motoriku. Jednako kolika je terapijska vrijednost pijeska tolika je i vode. Voda je jedan od uvjeta opstanka života na zemlji. Djeca imaju veliki interes za vodu, te ju žele istražiti. Privlačno im je zato što je neoblikovana, može se miješati i umirujuća je. Djeca mogu bacati nešto u vodu,

spoznavati da voda može postati topla, da se može hladiti, da može mijenjati agregatna stanja i da se može miješati s drugim elementima, te tako postati slana, slatka, kisela. Djeca već često poznaju da postoje rijeke, jezera, mora, čista voda, zagađena voda. Negativne strane zbog kojih se često izbjegavaju aktivnosti s vodom su: djeca se poliju, u dodiru s drugim tvarima se brže zaprljaju, veća je mogućnost prehlada, te u aktivnostima s vodom djeca često ostavljaju nered. Ovisno o toleranciji roditelja igre s vodom su dopuštene za vrijeme kupanja, ali to nije dovoljno s obzirom na djetetove potrebe za takvom vrstom igre. Voda smiruje, te uravnotežuje dijete i utječe na razvoj psihofizičkih potencijala. Odgojitelji igre organiziraju u sanitarnom dijelu vrtića ili u vanjskim prostorima za vrijeme toplijih dana. Važno je paziti da ako se dijete smoći ima rezervnu odjeću, da voda nije hladna, iako bi trebale postojati barem kratkotrajne igre u kojima dijete eksperimentira s hladnom vodom i ledom. Važno je da je bazen ili kadica za istraživanje vode dovoljno velika kako bi se moglo igrat i petero do šestero djece. Također treba biti dovoljno stabilna i visoka kako bi omogućili prirodno držanje djeteta u igri. Predmeti koje možemo koristiti u igri s vodom su različiti. To mogu biti posude, šuplji predmeti koji su različitih oblika, boce, kantice, cijedila, boje koje se otapaju, loptice za stolni tenis, plastike, spužvice, kocke. Možemo istraživati koji predmeti upijaju tj. ne upijaju vodu, koji plutaju, a koji tonu. Vrlo je važan odgojitelj koji uspostavlja kontinuitet, prati dječje igre vodom, štiti djecu, te nudi različite materijale kako bi svako dijete moglo napredovati.

3.5 Istraživački centar

U samom centru istraživanja nude se materijali koji djeci omogućuju istraživanje različitih pojava i svojstava materijala, poput: magnetskih svojstava, mirisa, zvukova, tekstura, propusnosti, težine. Magnet je vrlo pogodan za dječja istraživanja. Istražujući djeca dolaze do otkrića o njegovom privlačenju i odbijanju, djelovanju magnetskog polja, sposobnosti magnetiziranja, te pozitivnog i negativnog pola. Materijali koje ćemo ponuditi djeci ne smiju se svesti na samo one koje magnet može privući. Dijete treba spoznati kakve predmete je magnet privukao. Potrebna je

raznovrsnost metalnih predmeta kao što su: vijci, matice, spojnice, čavli, ključevi, novčići, kako bi djeca spoznala da se ne mogu svi metalni predmeti privući magnetom. Postoje udaljenosti s kojih je djelovanje magneta jače ili slabije, a negdje i potpuno nestaje. Magnetiziranja odgojitelj može pokazati djeci uzevši šipku i prolazeći magnetom uvijek u istom smjeru duž šipke. Potrebno je ponoviti to više puta, a djeca mogu istraživati magnetiziranje predmeta. Odgojitelj ne smije ostaviti djecu potpuno samu zbog određenih opasnih predmeta, te njihovi poticaji i demonstracije mogu biti puno veće nego u drugim istraživanjima.

3.6 Centar za matematiku i manipulativne igre

U matematičkom centru različitim poticajima se razvija matematičko mišljenje djece, logičko rješavanje problema, usvajanje osnovnih računskih operacija, povezivanje simbola s količinom, klasificiranje prema zadanim kriterijima, prepoznavanje pojmova jednakosti, nejednakosti, razlomaka, sjecišta, reproduciranje prostornih odnosa, a sve kroz igru i zanimljivo kreirane situacije učenja. Matematika je važna što možemo vidjeti i kroz to da je zastupljena i u drugim centrima kao što je kod igranja dućana gdje mogu brojati novce. Manipulativna sredstva se navode kao predmeti koji se koriste za stolom, a djeca koriste ruke i oči kako bi se igrala s njima. Manipulativne igre mogu biti različite slagalice, kocke, lotto. Koriste se više individualno nego u grupama ili parovima.

3.7 Centar građenja

Centar građenja se sastoji od materijala koje djeca koriste za građenje i konstruiranje kao što su kocke različitih veličina i materijala. Djeca u ovom centru grade različite zgrade, kuće, stanove, nastambe za životinje, prepreke za preskakanje, ceste. Također djeca gradeći i konstruirajući razvijaju percepciju, finu motoriku, maštu, planira, uočava.

3.8 Centar za početno čitanje i pisanje

U centru za početno čitanje i pisanje nalaze se slikovnice, ali će djeci biti zanimljive i slikovnice koje su odgajatelji izradili ili one u čijoj su izradi sudjelovala sama. Važno je da se u ovom centru nalaze različiti materijali za izradu slikovnica kao što su papiri, škare, ljepilo, tkanine, flomasteri, drvene boje, ravnala i ostalo. Jedan način za razvoj motivacije za čitanje i pisanje je izrada slikovnice jer djeca povezuju prirodno čitanje, pisanje i aktivnost rukama.

Također imamo i centre trenutno aktualne simboličke igre kao što su trgovački centar, doktorski centar, frizerski centar, kuhinjski centar, centar pošte i mnogi drugi. Jako je važno opremiti prostor centrima aktivnosti uvažavajući djetetove razvojne i individualne potrebe i interese.

3.9 Uloga odgojitelja u dječjem istraživanju

Važnu ulogu u poticanju dječjeg istraživanja imaju odgojitelji. Odgojitelj bi trebao biti kreativan, originalan, maštovit, prilagodljiv, i trebao bi posjedovati fluentnost, divergentnost i uvijek pronaći nova rješenja. Također bi trebao uočavati dječja ostvarenja, mora znati postaviti granicu. Najvažnije je prihvatiti svako dijete, bez obzira na razvojne posebnosti. Jednako kao i dijete suvremeni je odgojitelj istraživač. Istražuje svoj svakodnevni rad, stvara suradničke odnose s drugim odgojiteljima i razmjenjuje svoja zapažanja, te prati svoj razvoj. Nužna potreba je usklađenost odgojitelja s dječjim djelovanjem tj. kongruentnost. Predškolski program može biti samo smjernica, a sve ostalo će ovisiti o poticajnosti okoline i kvalitete komunikacije s djecom. Važno je da odgojitelj pokreće djetetove potencijale, da ne dođe do usvajanja rutinskih postupaka, tj. da se ne izgube bogatstva koje čovjek posjeduje u djetinjstvu, kao npr. dječja spontanost. Odgojitelj je aktivni promatrač, te sudjeluje i potiče istraživanja, uključuje se bogatstvom različitih materijala, partnerstvom u igri, pomaže djetetu da uoči problem, i da ga riješi, može ovisno o dječjim mogućnostima olakšati ili opteretiti neku problemsku situaciju, te veliku važnost pridaje da previše neuspjeha ne postane opterećenje za dijete. U slučaju da dijete zbog neuspjeha odustane, potrebno mu je vratiti samopouzdanje.“ Značaj i mogućnosti predškolskog razdoblja za djetetov razvoj traži od svih čimbenika, a među prvima od odgojitelja, formiranje odgovarajućeg okruženja koje će maksimalno poticati djetetove aktualne sposobnosti.“ (Šagud, 1997:24). Svako dijete je individua, putem kvalitetno pedagoški pripremljenog i oblikovanog okruženja odgajatelj može kvalitetnije i dublje upoznati svako dijete ponaosob . Kada dijete ima potrebu za nekim znanjem sudjeluje u procesu spoznavanja, a uloga odgojitelja je da prepozna djetetove interese i da organizira aktivnosti, potiče djecu na aktivnosti i evaluira aktivnost. Važna je pedagoška dokumentacija (videozapisi, slike, crteži, izjave djece) kojom mogu radi boljeg razumijevanja djece diskutirati sa drugim odgojiteljima i vidjeti dječje interese, odrediti aktualne točke razvoja i prepoznati što djeca misle. „Uključenost odgojitelja u istraživačke aktivnosti djece trebale bi biti usmjerene na poticanje djece na razmišljanje, uočavanje i samostalno rješavanje problema, a ne na poučavanje djece sadržajima.

4. (Samo)organizirajuće aktivnosti

Pitanje koje možemo također postaviti kako različiti materijali te kakvo materijalno okruženje potiče (samo)organizirajuće aktivnosti kod djece. U Dječjem vrtiću „ Dječji svijet“ provelo se istraživanje koje nam otkriva odgovor na ovo pitanje. Istraživanje se provelo u 4 odgojne skupine i u njemu je sudjelovalo osam odgajatelja. Djeca su bila u dobi od tri godine pa do polaska u osnovnu školu, a istraživanje se odvijalo za vrijeme svakodnevnih dječjih aktivnosti. U vrtiću „Dječji svijet“ prema autorici djeca u vrtiću mogu slobodno prolaziti iz prostorije u prostoriju naravno uvijek uz to da je u tom prostoru prisutna odgajateljica. Vrtić je uz dobru suradnju odgajatelja napravljen kao cjelina gdje se ne ponavljaju isti centri aktivnosti s istim vrstama materijala. U istraživanju je osim odgajatelja sudjelovala i pedagoginja koja je etnografskim fotozapisima dokumentirala aktivnosti , koji su kasnije koristili za refleksiju.

Prvi dan istraživanja djeci je omogućeno da osmisle prostor za aktivnost, djeca su mogla koristiti materijale koji su se nalazili u vrtiću ili su mogla donijeti nešto od kuće. Jedan dječak je donio tkaninu i širio je po prostoru, pridružilo mu se u tome još troje djece. Nakon što su raširili tkaninu djeca su odlučila donijeti još materijala kao što su tuljci, kamenje te ih rasporedili po tkanini. Jedan je dječak rastegnuo tkaninu na policu i učvrstio je kamenjem te objasnio drugom dječaku kako je to pećina u moru, drugi dječak je stavljao tuljce po tkanini i rekao kako su to svjetionici kako bi brodovi znali kuda smiju ploviti. Do tada nisu imenovali aktivnost, ostala djeca su se umotavala u tkaninu kao da leže ili plutaju na moru, također su se provlačili ispod tkanine kao da plivaju ili rone. Nakon toga djeca su ostavila materijale u prostoru i nisu se više priključivali toj aktivnosti. Drugi dan su djeca također započela aktivnost i ponovno rasporedili tkaninu, pećinu i svjetionike (čistačica je pospremila taj kutak pa su djeca ponovno raširila materijale po kutku) kao i prethodnog dana, a aktivnosti su se pridružila i djeca koja nisu sudjelovala prethodni dan. Djeca su razmještala kocke i druge različite materijale, a jedna djevojčica koja je stavljala daske na rub tkanine dodala je kako je to obala, a u građenju obale priključio joj se jedan dječak. Jedno je dijete donijelo komadiće gline i počelo ih rasipati te reklo kako je to pijesak te da u njemu žive rakovi, pridružilo se još djece u aktivnosti. Djeca su u ovoj aktivnosti radila harmonično, ne dogovarajući se zajednički djelujući u prostoru.

Povećanjem djece povećavalo se i količina materijala i svako dijete je konstruiralo vlastitu ideju. Grupa djece je počela isprobavati konstrukcije od crvenih geometrijskih oblika stiropora. Odgajateljica ih je upitala što rade jedan je dječak odgovorio da radi rampu za spuštanje glisera u more , a drugi dječak je sa daščicama gradio put kako bi se stroj za popravak mogao popeti do platforme. Jedan je dječak rješavao spust, a drugi uspon, svako dijete je gradilo za samostalno, zatim su napustili aktivnost. Treći dan je u taj prostor prvi došao jedan dječak koji je odlučio napraviti stepenice za svjetionik kako bi se svjetioničar mogao popeti do svjetionika, njegov brat mu je dodavao daščice i sve potrebno za gradnju stepenica, ali se u jednom trenutku svjetionik srušio te je došao još jedan dječak koji je pomogao da se popravi svjetionik , ali je gradnju stepenica nastavio samo prvi dječak, a njegov brat i drugi dječak su mu dodavali potrebne materijale. U jednom trenutku je dječak pronašao zviždaljku i zazviždao, drugi je dječak htio tu zviždaljku, ali se prvi okrenuo od pružene ruke i dao mu znak da mu ne želi dati, dječak koji je gradio stepenice je pokazao kako zna zviždati usnama, a dječak koji nije dobio zviždaljku je otišao po praznu plastičnu bocu i puhao u nju pokušavajući u nju zviždati, ali puhanjem u bocu nije dobio zvuk. Zatim odlazi do tuljaca i pokušava s tuljcima, dječak koji je imao zviždaljku daje drugom dječaku i naizmjence zvižde. Pridružilo im se još djece koja donose različite plastične cijevi koje su različitih duljina, stavljaju ih na uho jedan govori drugi sluša. U isto vrijeme se odvijala i aktivnost građenja stepenica za svjetionik i aktivnost sa cijevima te djeca nisu prelazila iz jedne u drugu aktivnost, a aktivnost je prekinula odgajateljica zbog izlaska na dvorište, aktivnost nije nastavljena zbog godišnjih odmora, a prostor je ostao sagrađen , a aktivnost nije nastavljena.

Djeci je kao što se vidi u primjeru omogućeno samostalno opremanje i organiziranje prostora, također im je omogućen samostalan izbor materijala. Veliki izbor materijala koji je razmješten po vrtiću omogućio im je samoorganizirajuću aktivnost gdje su raspoređujući materijale po prostoru međusobno odvojene konstrukcije povezivali u jednu cjelinu ne dogovarajući se unaprijed. Etnografskim pristupom vidljivo je kako navodi autorica da su djeca konstruirala samostalno te se međusobno usklađivala. Upotrebljavali su toliko materijala koliko je bilo potrebno za rješavanje problemske situacije. Važnost materijala vidljiva je u pronalasku zviždaljke koja je postala predmet interesa djece. Na tom primjeru vidimo kako novi materijali

pobuđuju interes, nove ideje, te potiču djecu na istraživanje i rješavanje novih problemskih situacija.

Zaključak istraživanja je da bogatstvo materijala kao i slobodan prostor potiču samoorganizirajuću aktivnost, da su veliki komadi materijala dobar poticaj za aktivnost, različiti materijali omogućuju odvijanje različitih aktivnosti, ovisno o materijalima samoorganizirajuće aktivnosti imaju svoj tijek, te je važna fleksibilnost odgajatelja i stvaranje uvjeta za takvo materijalno okruženje.

Djeca djeluju ovisno o materijalima i pronalaze problemsku situaciju te ju pokušavaju riješiti, kroz samoorganizirajuće aktivnosti prirodno izražavaju sklad i ritam i izmjenjuju te preoblikuju svoje konstrukcije i stvaraju nove tvorevine kroz istraživanje različitih rješenja. Pedagoški oblikovano okruženje je preduvjet za nastajanje samoorganizirajućih aktivnosti.

5. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje predstavlja važan dio odgoja i obrazovanja, te je skladno uređen način reguliranja, planiranja, izvedbe i vrednovanja odgojno-obrazovnog procesa. Temeljne vrijednosti koje promiče Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje su:

- znanje
- identitet
- humanizam i tolerancija
- odgovornost
- autonomija
- kreativnost

Dijete stječe znanje istražujući, razvija se u poticajnom okruženju uz interakciju s drugom djecom i odgojiteljima. Humanizam i tolerancija označavaju prihvaćanje i poštovanje drugih osjetljivost za drugu djecu i druge ljude. U vrtiću uče prihvatiti svoje, a i tuđe potrebe i različitosti, te zajednički surađivati. Važan je razvoj osobnog identiteta što rani predškolski odgoj i obrazovanje potiče. Dijete to osnažuje ,te postaje dosljedno sebi, razvija samopoštovanje, stvara pozitivnu sliku o sebi i stječe sigurnost prilikom susreta s ljudima važno je prihvaćati individualne posebnosti svakog djeteta. Promiče se također učenje djeteta o svojim pravima kako djelovati u zajednici i doprinositi joj. Odgovorno ponašanje je odnos između osobne slobode i odgovornosti djeteta. Važno ih je učiti da preuzimaju odgovornost za svoje postupke, te da samoprocjenjuju svoje djelovanje, komunikacije s drugima i slično. Autonomija označava poticanje djeteta da donosi odluke i ostvaruje svoja prava, te da iznosi i zastupa vlastito mišljenje. Važnost za razvoj autonomije je podržavajuće okruženje. Kreativnost podrazumijeva pronalazak originalnih načina u rješavanju problema, te je važno da se cijeni i potiče razvoj divergentnog mišljenja u aktivnostima, učenju. Najvažnije je osigurati dobrobit djeteta. Po Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje izdvajamo osobnu, emocionalnu i tjelesnu dobrobit, obrazovnu dobrobit i socijalnu dobrobit. Jedan od ciljeva Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje je cjelovit razvoj djeteta, odgoj i razvoj

kompetencija. Važne kompetencije za cjeloživotno učenje su: komunikacija na materinjem jeziku, komunikacija na stranim jezicima, matematička kompetencija i ostale kompetencije u prirodoslovlju, digitalna kompetencija, učiti kako učiti, socijalna i građanska kompetencija, inicijativnost i poduzetnost i kulturna svijest i izražavanje. Kurikulum vrtića ja način na koji se provodi Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, ali u svakom vrtiću drugačije jer je svaki vrtić poseban tj. oblikuje se s obzirom na kulturu. Kultura vrtića je zajednica, živi sustav u kojem su važni međuljudski odnosi i njihov zajednički rad kako bi unaprijedili odgojnu obrazovnu praksu. Kultura vrtića uključuje prostorno- materijalno okruženje i socijalno okruženje.

5.1 Socijalno okruženje

Socijalno okruženje uključuje međusobno poštovanje i međusobne odnose u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Važno je postići partnerske i suradničke odnose dijete-odgojitelj, odgojitelj i drugi odgojitelji, odgojitelj-stručni suradnici, odgojitelj-roditelji kako bi kvaliteta odgojno obrazovne ustanove bila na razini. Dijete bi trebalo suodlučivati u onome što se tiče njegovog odgoja, življenja i učenja. Važna je i kvaliteta govorno- komunikacijskog konteksta jer djeca uče jezik u poticajnom jezično-komunikacijskom okruženju. Također je važan pristup odgojitelja koji bi trebao poticati raspravu, međusobno izmjenjivanje ideja te socijalizaciju djece.

5.2 Poticajno prostorno materijalno okruženje

Kako bi se poticao djetetov cjelovit razvoj potrebno je kvalitetno prostorno-materijalno okruženje. Temeljni preduvjet kvalitete odgojno obrazovnog procesa je okruženje. Okruženje treba biti takvo da djeca angažiranjem osjetila istražuju. „Prostorno-materijalno okruženje vrtića odražava i promovira vrijednosti na kojima se temelji Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Kvalitetno prostorno-materijalno okruženje vrtića je esencijalni izvor učenja djece s obzirom na to da ona uče aktivno (istražujući, čineći) te surađujući s drugom djecom i odraslima. „Važno je organizirati prostorno-materijalno okruženje kako bi putem bogatstva materijala djeca bila potaknuta na postavljanje hipoteza, istraživanje, eksperimentiranje i konstruiranje znanja. Bogatstvo i dostupnost materijala promoviraju neovisnost i autonomiju djece. Djeca imaju različite interese i različitih su razvojnih mogućnosti stoga im bogatstvo materijala osigurava različite izbore. Poticajno okruženje omogućuje istraživanje logičkih, matematičkih i fizikalnih pojava, prirode, istraživanja različitih mogućnosti organizacije prostora, istraživanja zvukova, tonova, melodija, glazbe i pokreta, istraživanja različitih likovnih tehnika i različitih mogućnosti njihova korištenja. Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje okruženje treba biti takvo da djeca istražuju osjetilima ,također kao što sam već navela važno je kvalitetno strukturirati prostor po centrima aktivnosti koji djeci omogućuju kvalitetnije interakcije u manjim skupinama djece i socijalizaciju. Također okruženje treba biti što više nalik obiteljskom domu i ugodno.

Zaključak

Odlučujući utjecaj na razvoj odgoja i obrazovanja ima organizacija prostora, vremena i aktivnosti. Važno je dijete prepoznati kao biće koje ima svoje potrebe, interese, potencijale i načine njegovog funkcioniranja, te svoju kulturu. Polazište oblikovanja prostorno-materijalnog okuženja vrtića je uvažavanje prirode učenja i utjecaj koji prostor ima u igri, istraživanju i stvaralaštvu djece. Vrtićko okruženje treba biti usmjereno na dijete, a važnu ulogu imaju odgajatelji. Odgajatelji su ti koji trebaju biti kreativni, spremni na nove ideje i izazove, trebaju biti puni razumijevanja i istraživati ,također je važno cjeloživotno obrazovanje, te uvažavati djetetove interese i želje, fotografirati aktivnosti i dobro razumjeti djecu, planirati aktivnosti, te pripremati materijale koji će aktivnost učiniti djelotvornom, da djeca istražuju i prelaze na višu razinu razvoja. Poticajno okruženje je svaki prostor u kojem se odvija odgojno-obrazovni rad : vanjski i unutarnji prostor. Većina istraživanja istražuju unutarnji prostor te je važno staviti i naglasak na vanjski prostor. Poticajno prostorno-materijalno okruženje ima jako veliki značaj i važno je osigurati djeci stimulativnu okolinu i bogatstvo materijala kako bi se ono razvijalo, a odgojno obrazovna ustanova postala zajednica koja uči i funkcionira te surađuje i to sve iz jednog jako važnog razloga a to je dobrobit djece koja nam je najvažnije.

Literatura :

Došen- Dobud A. (2016.) Dijete- istraživač i stvaralac, Igra, istraživanje i stvaranje djece rane i predškolske dobi , Zagreb : Alinea

Došen- Dobud A. (1995.) Malo dijete veliki istraživač, Zagreb: Alineja

Slunjski E. (2008.) Dječji vrtić, zajednica koja uči, mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja , Zagreb :Spektar Media

Petrovič- Sočo B. (2007.) Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje- holistički pristup, Zagreb : Mali profesor

Handžar S., Brajković S., Tankersley D.(2012.) Koraci prema kvalitetnoj praksi : Zagreb : Korak po korak

Dijete i estetski izričaji ; Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa Dijete i estetski izričaji održanog u Zadru 13. i 14. svibnja 2011, Sveučilište u Zadru , Ljubimka Hajdin : Pedagoško okruženje kao preduvjet cjelovitog odgoja i obrazovanja djece (71.-84.)

Ljubetić M.(2009) Vrtić po mjeri djeteta, priručnik za odgojitelje i roditelje: Zagreb: Školske novine

Miljak A.(2009.) Življenje djece u vrtiću: Zagreb: SM naklada

Slunjski E.(2006) Stvaranje predškolskog kurikuluma: Zagreb: Mali profesor

Valjan-Vukić V.(2012.) Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi : Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, https://hrcak.srce.hr/99897 , pristupljeno 20.10.2018

Korbar- Moler K., Šagadin T., Karabatić Z. (2011.): Poštivanje osobnih kultura i tradicija djece i obitelji; Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, https://hrcak.srce.hr/124326 , pristupljeno 21.10.1018

Vujičić L.,(2011.): Kultura vrtića- sustav koji se kontinuirano mijenja i uči ;Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, https://hrcak.srce.hr/116667 , pristupljeno 21.10.2018

Budisavljević T. (2015.) : Kako oblikovanjem okruženja razvijati suvremeni kurikulum; Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, https://hrcak.srce.hr/172748 , pristupljeno 23.10.2018

Sindik J. (2008) :Poticajno okruženje i osobni prostor djece u dječjem vrtiću ; Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, https://hrcak.srce.hr/25807 , pristupljeno 25.10.2018

Malašić A. (2012.) :Dijete, odgojitelj,arhitekt- partnersko sukonstruiranje prostorno materijalnog okruženja dječjeg vrtića ;Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, https://hrcak.srce.hr/file/224194 pristupljeno 25.19.2018

Bakota R., Hartle L., Batey J. , Kemple K. (2009.): Osmišljavanje glazbenog centra, Hrčak, portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske , https://hrcak.srce.hr/164811, pristupljeno 28.11.2018

Izjava o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam završni rad na temu „ Poticajno prostorno-materijalno okruženje vrtića“ izradila samostalno uz konzultacije i savjetovanje s mentorom, te uz pomoć navedene literature.

Ime i prezime: Potpis:

Životopis

Helena Radoš rođena je 26. kolovoza 1996. u Zagrebu. Završila je Osnovnu školu dr. Vinka Žganca i upisala Žensku Opću Gimnaziju Družbe sestara milosrdnica s pravom javnosti. 2015. upisala je Izvanredni studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Čakovcu.